

Derleme / Review

DOI: 10.29064/ijma.1775029

Suriyeli Göçmenler Arasında Yardımlaşma ve Dayanışma Deneyimleri: Kavramsal Bir İnceleme

Dr. Murat ALTUNTAŞ

*Kocaeli, Türkiye / murataltuntas21@hotmail.com.

Özet: Göç olgusu, günümüz dünyasında toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümlerin en belirgin göstergelerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu süreç, yasal düzenlemelerden bağımsız olarak gerçekleşen göç biçimlerinde, bireylerin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam gibi temel hak ve hizmetlere erişimini ciddi biçimde kısıtlamakta ve göçmenlerin hayatta kalma stratejilerinde dayanışma ile yardımlaşma pratiklerinin merkezi bir rol oynamasına yol açmaktadır. Bu çerçevede, farklı coğrafyalarda görülen zorunlu göçlerin dikkat çekici örneklerinden biri de 2011’de iç savaş ve siyasal istikrarsızlık nedeniyle Türkiye’ye yönelen Suriyeli göçüdür. Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenler, yasal statü eksikliği ve toplumsal dışlanmanın yarattığı ekonomik kırılganlık koşullarıyla karşı karşıya kalmakta; bu bağlamda topluluk içi dayanışma ve sosyal ağların geliştirilmesi hem bireysel hem de topluluk düzeyinde yaşamsal bir gereklilik hâline gelmektedir. Göçmenler arasında gelişen dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, yalnızca bireysel destek mekanizmaları olarak işlev görmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal sermaye üretimi ve kolektif kimlik inşasında kritik bir rol üstlenmektedir. Suriyeli göçmenler, barınma, iş bulma, sağlık ve eğitim alanlarında birbirlerine aracılık ederek hem maddi hem de psikososyal destek sağlayan sosyal ağlar oluşturmakta; bu ağlar, göçmenlerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamakla kalmayıp, topluluk içi bağlılık ve kolektif kimliklerinin güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda dayanışma, yalnızca mevcut kırılganlık koşullarına karşı bir koruma mekanizması olmanın ötesinde, göçmen topluluklarının uzun vadeli direncini artıran stratejik bir toplumsal araç olarak işlev görmektedir. Bu çalışmada, Suriyeli göçmenler arasında gelişen dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, kavramsal ve teorik bir düzlemde ele alınmakta; sosyal sermaye, topluluk dayanıklılığı ve kolektif kimlik bağlamında göçmenlerin geliştirdiği mekanizmaların toplumsal işlevleri tartışılmaktadır. Analiz, göç olgusunun yalnızca mekânsal bir hareketlilikten ibaret olmadığını, aynı zamanda hukuki belirsizlikler, ekonomik kırılganlık, toplumsal dışlanma ve psikososyal riskler gibi çok katmanlı kırılganlıklarla süreçleriyle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, göçmenlerin hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalmalarını sağlamakla, topluluk aidiyetini pekiştirmekte ve kolektif kimlik üretimini desteklemektedir. Böylece sosyal ağlar ve dayanışma mekanizmaları, göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmenin ötesinde, kültürel sürekliliğin korunması, psikososyal dayanıklılığın güçlendirilmesi ve toplumsal entegrasyon süreçlerinin desteklenmesi açısından merkezi bir stratejik araç olarak ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli göçmenler, yardımlaşma, dayanışma.**JEL Sınıflandırması:** M31, E21, D11**ORCID¹:** 0009-0000-6212-7742

Experiences of Mutual Aid and Solidarity among Syrian Refugees: A Conceptual Examination

Dr. Murat ALTUNTAŞ

*Kocaeli, Türkiye / murataltuntas21@hotmail.com

Abstract: Migration stands out as one of the most significant indicators of social, economic, and political transformations in today’s world. In cases of migration that occur independently of legal regulations, access to fundamental rights and services such as education, health, housing, and employment becomes severely restricted, leading solidarity and mutual support practices to play a central role in migrants’ survival strategies. In this context, one of the most striking examples of forced migration observed in different geographies is the movement of Syrians to Turkey in 2011 due to civil war and political instability. Syrian migrants arriving in Turkey face conditions of economic vulnerability caused by the lack of legal status and social exclusion; in this regard, developing community solidarity and social networks has become a vital necessity at both individual and collective levels. Solidarity and mutual aid practices among migrants function not only as individual support mechanisms but also play a critical role in social capital production and the construction of collective identity. Syrian migrants create social networks that provide both material and psychosocial support by mediating access to housing, employment, health, and education. These networks enable migrants to sustain their daily lives while also strengthening intra-community cohesion and their collective identity. In this regard, solidarity functions beyond being a protective mechanism against existing vulnerability conditions, serving as a strategic social tool that enhances the long-term resilience of migrant communities. This study examines the solidarity and mutual aid practices among Syrian migrants from a conceptual and theoretical perspective, discussing the societal functions of mechanisms developed by migrants in the context of social capital, community resilience, and collective identity. The analysis demonstrates that migration is not merely a spatial mobility but is also shaped by multi-layered vulnerability processes such as legal uncertainty, economic fragility, social exclusion, and psychosocial risks. Solidarity and mutual aid practices enable migrants to survive both individually and collectively, reinforce community belonging, and support the production of collective identity. Consequently, social networks and solidarity mechanisms emerge as a strategic tool that is central not only to improving migrants’ living conditions but also to preserving cultural continuity, strengthening psychosocial resilience, and supporting processes of social integration.

Keywords: Syrian refugees, mutual aid, solidarity.

JEL Classification: M31, E21, D11

ORCID¹: 0009-0000-6212-7742

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi boyunca hem bireysel hem de kolektif düzeyde toplumsal hayatın en belirleyici unsurlarından biri olarak ortaya çıkmış ve tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde deneyimlenmiştir. İnsanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafyalardan ayrılmak zorunda kalmaları, göç olgusunun yalnızca modern toplumlara özgü bir gerçeklik olmadığını, aynı zamanda tarih boyunca süreklilik arz eden bir toplumsal hareketlilik biçimi olduğunu göstermektedir. Savaşlar, iç karışıklıklar, etnik ve dini çatışmalar, ekonomik krizler, çevresel felaketler ve daha güvenli veya daha müreffeh bir yaşam arayışı gibi etkenler, göçün temel nedenleri arasında yer almakta ve çoğu zaman birbiriyle iç içe geçerek göç süreçlerinin dinamiklerini belirlemektedir. Bu bağlamda göç, bireylerin fiziki mekân değişiminin ötesinde, toplumsal yapılar, kültürel pratikler, kimlik inşası, ekonomik roller ve siyasal düzenler üzerinde dönüşümlere yol açan çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. (Ahrenholz, 2017: 5-7).

Göçün bu çok katmanlı yapısı hem kaynak hem de hedef toplumlarda derin sosyolojik ve politik etkiler yaratmakta ve bu nedenle göç, sosyal bilimler literatüründe merkezi bir çalışma alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Modern çağda göç olgusu, küreselleşmenin sağladığı iletişim ve ulaşım imkânlarının artmasıyla birlikte daha hızlı, daha yaygın ve karmaşık bir biçim kazanmıştır. İnsanların ülkeler arasında hareketliliği yalnızca ekonomik fırsat arayışıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda siyasal baskılar, insan hakları ihlalleri ve ekolojik krizler gibi küresel ölçekte yaşanan olumsuzluklardan doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle göç, demografik bir olgunun ötesinde, toplumsal ilişkilerin, sosyal normların ve kimlik inşa süreçlerinin yeniden tanımlanmasına yol açan dinamik bir süreç olarak ele alınmaktadır. Küreselleşmenin getirdiği hızlı hareketlilik, göçmenlerin hem yeni sosyal bağlar kurmasını hem de mevcut toplumsal ağlarını yeniden yapılandırmasını zorunlu kılmakta; bu durum, göç olgusunu salt mekânsal bir hareketlilikten çıkarıp, sosyal sermaye, dayanışma ve kolektif kimlik perspektifleri üzerinden analiz edilmesi gereken karmaşık bir sosyal fenomen hâline getirmektedir (Varela ve Mecheril, 2010: 23-24).

Göçün en kırılgan ve tartışmalı boyutunu belirli göç türleri oluşturmaktadır. Bu göç, bireylerin yasal düzenlemeler dışında ve çoğu zaman riskli yollarla gerçekleştirdikleri hareketlilik biçimi olarak tanımlanmakta; bu durum göçmenlerin temel hak ve hizmetlere erişimini ciddi ölçüde kısıtlamaktadır. Göçmenler, barınma, sağlık, eğitim ve istihdam gibi temel yaşam alanlarında karşılaştıkları engeller nedeniyle toplumsal sistem içerisinde görünmez bir konuma sürüklenmekte ve hukuki statü eksikliği, onların marjinalleşme süreçlerini hızlandırmaktadır (Collier, 2018: 36-37). Bu bağlamda göç, basit bir yer değiştirme pratiğinin ötesinde, sosyal, kültürel ve psikolojik kırılganlıkları da kapsayan çok boyutlu bir toplumsal olgu olarak değerlendirilmektedir. Hukuki ve kurumsal görünmezlik, göçmenlerin toplumsal hayatta varlıklarını sürdürmesini zorlaştırmakta; ekonomik güvencesizlik, toplumsal dışlanma ve kültürel uyum zorlukları ise bu kırılganlıkla birleşerek göçmenlerin yaşam koşullarını daha da zorlaştırmaktadır (Stewart ve Mulvey, 2014: 1023-1025).

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, göç olgusunun en çarpıcı örneklerinden birini Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş, kitlesel yer değiştirmelere yol açmış; çatışmalar, politik istikrarsızlık, mezhepsel ayrışmalar ve derinleşen insani krizler, milyonlarca insanı zorunlu göç yollarına sevk etmiştir. Türkiye, coğrafi konumu, tarihsel bağları ve siyasal dinamikleri nedeniyle Suriyeli göçmenler açısından hem önemli bir hedef ülke hem de güvenli bir sığınma alanı olarak ön plana çıkmıştır. Özellikle açık kapı politikası çerçevesinde 2011’den itibaren hızla artan Suriyeli göçmen sayısı, Türkiye’nin demografik, ekonomik ve toplumsal yapısında köklü değişimlere yol açmış; göçmenlerin yerleşim bölgelerinden iş piyasasına, eğitim ve sağlık sistemlerinden sosyal hizmetlere kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratmıştır (Erdoğan, 2017).

Ancak Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenler, yalnızca hukuki statüden kaynaklanan belirsizliklerle değil; aynı zamanda toplumsal önyargılar, ayrımcılık pratikleri ve sosyal dışlanma ile de karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, göçmenlerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmek için farklı hayatta kalma stratejileri geliştirmelerini zorunlu kılmakta ve dayanışma ilişkilerini ön plana çıkarmaktadır (Gürsoy, 2019). Yasal statü eksikliği, resmî kurumlardan yeterli destek alamama, ekonomik güvencesizlik ve sosyal izolasyon gibi koşullar, Suriyeli göçmenleri hemşehrilik bağları, akrabalık ilişkileri, dini cemaatler ve etnik dayanışma ağları üzerinden alternatif destek mekanizmaları kurmaya yönlendirmektedir. Bu bağlamda dayanışma, göçmenlerin kimliklerini koruma, toplumsal aidiyet geliştirme, güvenlik duygusunu güçlendirme ve sosyal görünürlük kazanma stratejisi olarak işlev görmektedir.

Sosyal sermaye perspektifi, bu dayanışma ağlarının işlevselliğini anlamak açısından kritik bir çerçeve sunmaktadır. Sosyal sermaye, güvene dayalı ilişkiler, karşılıklı destek ve kolektif iş birliği yoluyla bireylerin toplumsal ve ekonomik kaynaklara erişmesini sağlayan çok boyutlu bir kavramdır (Grooteart, 2010). Suriyeli göçmenler, resmî kurumların sağladığı hizmetlerin sınırlı veya yetersiz olduğu durumlarda, bu sosyal sermayeyi kullanarak hayatta kalma kapasitelerini artırmakta ve günlük yaşamın zorluklarını aşmaktadır. İş bulma, kira ve barınma konularında birbirlerine aracılık etme, acil durumlarda maddi ve manevi destek sağlama gibi pratikler, yalnızca bireysel yaşam koşullarını iyileştirmekle kalmayıp, toplulukların kolektif dayanıklılığını da güçlendirmektedir.

Dini ve kültürel bağlar da sosyal sermayenin işlevsel bir uzantısı olarak öne çıkmaktadır. Cemaatler, dini mekânlar ve hemşeri dernekleri, göçmenlerin bir araya gelmesini sağlayarak topluluk aidiyetini pekiştirmekte ve kültürel kimliklerini sürdürmelerine imkân tanımaktadır (Löfller, 2010). Bu yapılar, ibadet edilen alanlar olmanın ötesinde, sosyal destek ağlarının organize edildiği, bilgi ve deneyim paylaşımının yapıldığı kolektif merkezler işlevi görmektedir. Göçmenler açısından bu mekânlar, yalnızca sosyal izolasyonu azaltmakla kalmayıp; topluluk bağlarını güçlendirme, psikososyal destek sağlama ve kolektif sorunlara çözümler geliştirme açısından hayati öneme sahiptir (Faist, 2000).

Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de geliştirdikleri sosyal ve kültürel dayanışma ağları, yalnızca gündelik hayatta kalmayı sağlamakla sınırlı kalmayıp; psikososyal direnç, toplumsal aidiyet, kolektif kimlik ve kültürel süreklilik açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Bu mekanizmalar, göçmenlerin toplumsal görünürlüklerini artırmakta, marjinalleşmeye karşı koruma sağlamaktadır. Sosyal sermaye ve dayanışma ağları, göçün bireysel ve toplumsal boyutlarını anlamak için merkezi bir analitik çerçeve sunmakta ve göçmenlerin hayatta kalma, kimlik üretimi ve toplumsal entegrasyon stratejilerini açıklamada önemli bir kavramsal araç olarak değerlendirilmektedir.

Göç Olgusunun Kavramsal Çerçevesi

Göç, sosyal bilimler literatüründe tarih boyunca farklı perspektiflerle ele alınmış, tanımları, türleri ve kavramsallaştırmaları bağlama göre çeşitlilik gösteren çok boyutlu bir olgudur. Literatürde göç, yalnızca bireylerin coğrafi bir mekân değişimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal statülerinde, kültürel kimliklerinde, ekonomik rollerinde ve güç ilişkilerindeki değişimleri de kapsayan karmaşık bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Castles ve Miller, 2009: 22-25). Bu çerçevede göç, bireylerin sadece mekânsal hareketliliğini değil, aynı zamanda sosyal yapılar, kültürel normlar ve ekonomik dinamiklerle etkileşim içerisinde şekillenen çok katmanlı bir toplumsal fenomeni ifade etmektedir. Göç eden bireyler, ulaştıkları toplumlarda yeni bir çevreye uyum sağlamakla kalmaz; aynı zamanda farklı sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların gerektirdiği norm ve kurallarla etkileşim kurmak zorundadır. Bu uyum süreci, göçmenlerin hem bireysel hem de kolektif kimliklerini yeniden inşa etmelerine imkân tanırken, onların toplumsal düzenlerle kurduğu ilişkileri de derinlemesine etkilemektedir (Saggar vd., 2012: 18-24). Dolayısıyla göç, yalnızca bireysel bir deneyim değil; toplumsal düzenlerin yeniden yapılandırılmasına yol açan, çok boyutlu ve kolektif bir süreç olarak kavramsallaştırılmalıdır. Göçmenlerin toplumsal yapılara entegrasyonu, dışlanması veya marjinalleşmesi, göç olgusunun hem mikro hem de makro düzeyde analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Göç olgusunun bir diğer kritik boyutu, göçmenlerin yasal statüleri ve bu statülerin yaşam üzerindeki etkileridir. Özellikle yasal statüye sahip olmayan bireyler, devletin güvenlik politikaları ve ekonomik sistemin sınırları içinde en kırılgan gruplar arasında yer almakta, temel hak ve hizmetlere erişimde ciddi kısıtlamalarla karşılaşmaktadır (Kofman ve Raghuram, 2015: 14). Bu durum, göçmenlerin toplumsal görünürlüklerinin azalmasına ve marjinalleşme süreçlerinin hızlanmasına yol açmaktadır. Hukuki statü eksikliği, bireyleri yalnızca ekonomik ve sosyal açıdan değil, aynı zamanda psikososyal açıdan da savunmasız hâle getirmekte, topluluk içi güven ilişkilerini zayıflatmakta ve göçmenlerin kriz durumlarına karşı dayanıklılıklarını sınırlamaktadır. Bu bağlamda göç, salt bir mekânsal hareketlilik biçimi olarak değil; hukuki, ekonomik ve toplumsal kırılganlıklar ile bütünleşmiş, çok katmanlı ve karmaşık bir toplumsal gerçeklik olarak ele alınmalıdır.

Göç olgusunun kavramsal analizinde dikkat çeken bir diğer boyut, göçmenlerin geliştirdiği sosyal ağlar ve dayanışma mekanizmalarıdır. Özellikle yasal statüye sahip olmayan göçmenler, resmî kurumların ve sosyal hizmetlerin dışında kaldıkları durumlarda yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla alternatif sosyal mekanizmalar geliştirmektedir. Bu mekanizmalar yalnızca barınma, iş bulma veya maddi destek gibi somut ihtiyaçların karşılanmasına aracılık etmekle kalmaz; aynı zamanda göçmenlerin topluluk aidiyetini sürdürmelerine, psikososyal dayanıklılıklarını güçlendirmelerine ve kültürel kimliklerini korumalarına katkı sağlar (Castles ve Miller, 2009: 22-25). Sosyal ağlar, göçmenlerin toplumsal görünürlüğünü artıran, dayanışmayı sistematik hâle getiren ve topluluk içindeki kaynakların eşit dağılımını destekleyen bir işlev görmektedir. Böylece göç, bireylerin bir yerden başka bir yere hareket etmesinin

ötesinde, sosyal sermayenin, kültürel kimliğin ve dayanışma pratiklerinin yeni mekânlarda yeniden üretildiği bir süreç olarak değerlendirilebilir. Göçmenlerin oluşturduğu bu ağlar, toplumsal dışlanmaya karşı bir koruma kalkını işlevi görmekte ve hem bireysel hem de kolektif hayatta kalma stratejilerinin temel bileşenlerinden biri hâline gelmektedir.

Türkiye, göç olgusunun kavramsal tartışmalarında özel bir önem taşımaktadır. Asya ile Avrupa arasında bir köprü konumunda bulunan Türkiye, tarih boyunca farklı göç dalgalarına ev sahipliği yapmış; günümüzde hem geçiş hem de hedef ülke konumuyla stratejik bir merkez hâline gelmiştir (Altuntaş, 2020). Orta Doğu'daki siyasal krizler, iç savaşlar ve insani felaketler, Türkiye'ye yönelen göç dalgalarının artmasına neden olmuş; 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş ise Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin en kapsamlı ve yoğun örneğini oluşturmuştur. Bu bağlamda Türkiye, göç literatüründe ve göç politikalarının tasarımıyla Suriyeli göçmenler özelinde kritik bir vaka sunmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki deneyimleri, göç olgusunun kavramsal çerçevesini somutlaştıran önemli bir örnek teşkil etmektedir. Suriye'deki iç savaş, etnik ve mezhepsel çatışmalar, kitlesel yıkımlar ve ekonomik krizler milyonlarca insanı zorunlu göç yollarına sevk etmiştir. Türkiye'ye yönelen göç hareketleri, göçmenlerin yasal statü eksikliği, toplumsal önyargılar ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları nedeniyle dışlanma ve kırılganlığın tipik örneklerini oluşturmaktadır. Bu süreç yalnızca bireysel yaşam deneyimlerini değil, aynı zamanda toplumsal yapılar, sosyal sermaye ve dayanışma mekanizmalarının nasıl şekillendiğini de gözler önüne sermektedir. Suriyeli göçmenler, yasal statü eksikliği ve toplumsal dışlanmaya rağmen, kendi toplulukları içinde dayanışma ağları oluşturarak kültürel kimliklerini korumakta ve psikososyal dayanıklılıklarını güçlendirmektedir. Bu dayanışma pratikleri, göçmenler açısından yalnızca pratik bir destek mekanizması olmanın ötesinde, sosyal bütünleşmenin, kimlik muhafazasının ve kolektif varoluşun temel unsuru olarak işlev görmektedir.

Göçmenler arasındaki bilgi paylaşımı, ekonomik fırsatlara erişimden sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşım süreçlerine kadar geniş bir yelpazede kritik bir rol üstlenmektedir. Topluluk içindeki sosyal destek, stres, kaygı ve izolasyon gibi psikososyal risklerin azaltılmasına katkıda bulunmakta ve bireylerin ruh sağlığını korumasına olanak tanımaktadır. Dayanışma ağları, kriz ve acil durumlarda hızlı ve etkili müdahale imkânı sunarak topluluk dayanıklılığını güçlendirmektedir. Bu ağlar aracılığıyla göçmenler, topluluk içindeki sosyal normları ve ortak değerleri yeniden üreterek kültürel sürekliliği desteklemekte; aynı zamanda göçmenlerin toplumsal görünürlüğünü artırmakta ve kamuoyunda temsil edilmelerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal sermaye, yalnızca bireysel fayda sağlamakla kalmayıp, kolektif kimlik inşası ve topluluk aidiyetinin pekişmesinde kritik bir işlev üstlenmektedir (Erdoğan, 2017). Böylece dayanışma ve sosyal ağlar, göçmenlerin hayatta kalma stratejilerinin merkezinde yer almakta, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerini de desteklemektedir. Sonuç olarak, göç olgusu, sosyal sermaye ve topluluk dayanışması perspektifinden değerlendirildiğinde, bireysel ve kolektif yaşamın birbirine sıkı sıkıya bağlı, çok boyutlu ve iç içe geçmiş bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Göç, Suriyeli Göçmenler ve Dayanışma Mekanizmaları

Göç olgusu, göç literatüründe yalnızca mekânsal hareketlilik olarak değil, aynı zamanda göçmenleri hukuki, ekonomik ve toplumsal açıdan kırılgan bir konuma iten çok boyutlu bir toplumsal süreç olarak ele alınmaktadır. Bu hareketlilik biçimi, tek başına sınır kontrol politikaları veya göç yönetimi süreçleri ile açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahip olup, küreselleşmenin yarattığı eşitsizlikler, uluslararası ekonomik ve siyasal krizler, bölgesel çatışmalar ve sosyal yapısal bozulmaların doğrudan sonucunu yansıtmaktadır (Joly, 1996: 10-12). Göçmenler, yasal görünürlükten ve resmi koruma mekanizmalarından yoksun olduklarında, temel haklara erişimde ciddi kısıtlamalarla karşılaşmakta; bu durum hem bireysel yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte hem de toplumsal dışlanmayı derinleştirmektedir. Hukuki belirsizlikler, göçmenlerin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam alanlarına erişimini engellemekte ve günlük yaşam stratejilerini yeniden şekillendirmekte; göçmenleri kendi aralarında dayanışma ve yardımlaşma mekanizmaları geliştirmeye yönlendirmektedir (Akpınar, 2019). Bu çerçevede göç, yalnızca mekânsal bir hareketlilik olgusu olarak değerlendirilemez; aynı zamanda toplumsal eşitsizlikler, kırılganlık ve kolektif dayanışma bağlamında şekillenen, çok katmanlı ve karmaşık bir yaşam deneyimi olarak ele alınmalıdır.

Küreselleşmenin hız kazandırdığı göç hareketleri, göçmenlerin ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan marjinalleşmesini daha da derinleştirmektedir. Kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalışma zorunluluğu, düşük ücretler ve belirsiz istihdam koşulları, ekonomik kırılganlığı sürekli olarak beslemekte; toplumsal önyargılar, ayrımcı uygulamalar ve sistematik dışlanma pratikleri ise göçmenlerin toplum içindeki görünürlüğünü azaltmakta ve sosyal izolasyonu pekiştirmektedir (Hoßmann ve Karsch, 2011). Bu durum, göç olgusunu yalnızca devlet politikalarının bir sonucu olarak değil, aynı zamanda göçmenlerin kolektif yaşam, kimlik üretimi ve topluluk dayanışması süreçlerini

doğrudan etkileyen karmaşık bir toplumsal gerçeklik hâline getirmektedir. Dolayısıyla göç, bireylerin toplumsal yapılarla etkileşim biçimlerini, topluluklar arası ilişkilerini, kültürel uyum süreçlerini ve toplumsal entegrasyon kapasitesini anlamak için kritik bir çalışma alanı sunmaktadır.

2011 yılında Suriye’de başlayan ve günümüze kadar süren iç savaş, milyonlarca insanın zorunlu olarak ülke dışına çıkmasına yol açarak kitlesel bir göç dalgası yaratmıştır. Bu süreç, sadece fiziksel mekân değişimi ile sınırlı kalmayıp ekonomik çöküş, sosyal yapının parçalanması, hukuki belirsizlikler, psikososyal travmalar ve uzun vadeli toplumsal uyum sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Türkiye, coğrafi konumu, uzun kara sınırı, tarihsel bağları ve politik konumu nedeniyle Suriyeli göçmenler açısından en yoğun yönelinen ülkelerden biri olmuştur (Erdoğan, 2015). Türkiye’ye gelen göçmenlerin bir kısmı geçici koruma statüsü ile sınırlı haklara erişebilmekteyken, önemli bir kısmı hukuki belirsizlik, sosyal dışlanma ve ekonomik kırılganlık ile baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu durum, Suriyeli göçmenlerin gündelik yaşam pratiklerini, sosyal ilişkilerini ve hayatta kalma stratejilerini önemli ölçüde şekillendirmektedir.

Göçmenler, özellikle eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel hizmetlere erişimde ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Okullaşamayan çocuklar, kayıt dışı sektörlerde güvencesiz işlerde çalışan yetişkinler ve sağlık hizmetlerine erişemeyen aileler, göç sürecinin somut kırılganlık örneklerini oluşturmaktadır (Collier, 2018: 36-37). Bu kırılganlık, göçmenleri kendi toplulukları içinde dayanışma ağları geliştirmeye ve sosyal destek mekanizmalarını hayatta kalma stratejileriyle bütünleştirmeye zorlamaktadır. Dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, yalnızca maddi veya ekonomik ihtiyaçların karşılanmasına hizmet etmekle kalmayıp, aynı zamanda topluluk içi sosyal bağları güçlendiren, psikososyal dayanıklılığı artıran ve toplumsal görünürlüğü destekleyen kritik bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır (Faist, 2000).

Bu dayanışma pratikleri çok boyutlu bir işlevselliğe sahiptir. Göçmenler, iş bulma süreçlerinde birbirlerine aracılık etmekte, kira ve barınma konularında rehberlik sağlamakta ve acil durumlarda maddi veya manevi destek sunarak hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalma kapasitesini artırmaktadır. Ayrıca, bu dayanışma ilişkileri göçmenlerin sosyal sermaye üretmesini mümkün kılmakta ve toplulukların uzun vadeli direnç kapasitesini güçlendirmektedir (Collier, 2018). Sosyal sermaye, yalnızca bireysel yaşam koşullarını iyileştirmekle kalmayıp, topluluk aidiyetinin yeniden üretilmesini, kültürel kimliğin sürdürülmesini ve göçmenlerin toplumsal görünürlüğüne artırmayı sağlayan stratejik bir araç olarak işlev göstermektedir.

Göç olgusu, Suriyeli göçmenlerin yalnızca mekânsal hareketliliğini değil; hukuki, ekonomik, sosyal ve psikolojik kırılganlıklarıyla şekillenen çok boyutlu bir toplumsal deneyimi temsil etmektedir. Dayanışma ve sosyal ağlar, bu kırılganlık koşullarında göçmenlerin yaşamını sürdürebilmesi için merkezi bir strateji olarak öne çıkmakta; topluluk dayanıklılığını, kolektif kimlik üretimini ve toplumsal entegrasyonu desteklemektedir. Dolayısıyla göç, bireysel ve toplumsal düzeyde eşitsizlik ve kırılganlık analizleri için kritik bir kavramsal çerçeve sunmakta ve göç araştırmalarında merkezi bir odak noktası olarak ele alınmalıdır.

Bu çerçevede, Suriyeli göçmenlerin geliştirdiği dayanışma ve sosyal ağ mekanizmaları hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalma, toplumsal uyum ve kültürel kimliğin korunması açısından merkezi bir rol oynamaktadır. Göçmenler, bu mekanizmalar aracılığıyla karşılaştıkları hukuki, ekonomik ve toplumsal engellere karşı kolektif çözümler üretmekte, kriz ve acil durumlarda dayanışmayı mobilize etmekte ve topluluk dayanıklılığını güçlendirmektedir. Bu nedenle göç, bireysel kırılganlıkların ve toplumsal eşitsizliklerin analizi açısından temel bir çalışma alanı olmakla kalmayıp, aynı zamanda göçmenlerin sosyal sermaye üretimi, kültürel kimlik inşası ve psikososyal dayanıklılık süreçlerini anlamak için de vazgeçilmez bir kavramsal çerçeve sunmaktadır (Hemmer, 2017). Sosyal ağlar ve dayanışma mekanizmaları, göç olgusunun yalnızca ekonomik ve hukuki boyutlarını değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşme, kültürel aidiyet ve kolektif direnç boyutlarını da görünür kılmakta ve göç araştırmalarında merkezi bir odak noktası olarak ele alınması gereken kritik bir olgu hâline gelmektedir.

Suriyeli Göçmenlerde Kırılganlık, Dışlanma ve Dayanışma Mekanizmaları

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin yaşam deneyimleri, hukuki statü eksikliği, ekonomik kırılganlık ve toplumsal dışlanmanın bir araya gelerek oluşturduğu çok boyutlu kırılganlıkları açık biçimde ortaya koymaktadır. Hukuki statü eksikliği, göçmenlerin temel hak ve hizmetlere erişimini sınırlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal uyum ve entegrasyon süreçlerini de olumsuz yönde etkilemektedir; bu durum, göçmenlerin sosyal görünürlüklerini azaltmakta ve topluluk içi güven ilişkilerini zayıflatmaktadır. Eğitim hakkından mahrum kalan çocukların okullaşma oranlarının düşük olması, yalnızca bireysel gelişimi kısıtlamakla kalmamakta; aynı zamanda uzun vadede toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve göçmen toplulukların sosyoekonomik konumlarının daha kırılgan hâle gelmesine yol açmaktadır. Benzer şekilde, ailelerin sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı engeller

hem fiziksel hem de psikolojik sağık açısından ciddi riskler doğurmakta ve toplulukların genel dayanıklılığını azaltmaktadır. Hukuki statü eksikliği, göçmenleri yalnızca ekonomik ve sosyal açıdan değil, aynı zamanda psikososyal açıdan da kırılgan bir konuma itmekte ve toplumsal görünmezlik süreçlerini derinleştirmektedir (Erdoğan, 2017). Bu bağlamda, göçmenlerin karşılaştığı çok boyutlu kırılganlıklar, bireylerin günlük yaşamlarını sürdürme kapasitesini sınırlamakta ve toplumsal uyum süreçlerini önemli ölçüde zora sokmaktadır.

Ekonomik kırılganlık, Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı en somut zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Yasal statüye sahip olmayan göçmenler, iş piyasasında çoğunlukla kayıt dışı ve güvencesiz çalışma koşullarına mahkûm edilmekte; düşük ücretler, iş güvencesi eksikliği, düzensiz ve belirsiz çalışma saatleri, ekonomik kırılganlığı daha da derinleştirmektedir. Bu durum, göçmenlerin yalnızca günlük geçimlerini sağlama kapasitesini sınırlamakla kalmayıp, uzun vadeli ekonomik güvenlik, sosyal haklara erişim, sağık sigortası ve emeklilik gibi temel kazanımlardan mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdam, göçmenlerin ekonomik bağımsızlıklarını ciddi biçimde kısıtlamakta ve toplumsal katılım yetilerini azaltmakta; bunun sonucunda sosyal dışlanma süreçleri daha da derinleşmektedir. Ekonomik kırılganlık yalnızca bireylerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda topluluk içi güven ilişkilerini ve psikososyal dayanıklılıklarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Collier, 2018). Böylece ekonomik kırılganlık, göçmenlerin yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkili olmakla birlikte, topluluk dayanıklılığı ve kolektif aidiyet süreçlerini de önemli ölçüde şekillendirmektedir.

Toplumsal dışlanma ve psikososyal kırılganlık, göçmenlerin yaşam deneyimlerinin bir diğer kritik boyutunu oluşturmaktadır. Toplumsal dışlanma, yalnızca ekonomik bir olgu olarak ortaya çıkmamakta; aynı zamanda göçmenlerin sosyal ilişkilerini, psikolojik dayanıklılığını, topluluk içi katılımını ve aidiyet duygusunu doğrudan etkilemektedir. Sosyal destek ağlarından yoksun bırakılan bireyler, stres, kaygı, yalnızlık ve izolasyon gibi psikolojik sorunlarla daha yoğun şekilde karşı karşıya kalmakta ve bu durum toplumsal uyum süreçlerini ciddi biçimde zorlaştırmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler, eğitim hakkına erişimdeki sınırlamalar, sosyal marjinalleşme ve toplumsal dışlanma nedeniyle sosyal beceriler, kimlik gelişimi ve aidiyet duygusu açısından ciddi zorluklar yaşamaktadır. Bu bağlamda göç, yalnızca mekânsal hareketlilik olarak değil; aynı zamanda sosyal, kültürel ve psikolojik kırılganlık süreçlerini de kapsayan çok boyutlu ve karmaşık bir toplumsal olgu olarak ele alınmalıdır (Erdoğan, 2015). Göçmenlerin karşılaştığı bu çok katmanlı kırılganlıklar, topluluk içinde alternatif dayanışma mekanizmalarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Göçmenler, resmî kurumların ve sosyal hizmet sağlayıcıların yetersiz kaldığı alanlarda, barınma, iş bulma, sağık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendi toplulukları içinde alternatif destek ağları kurmaktadır. Bu ağlar yalnızca maddi yardımları kapsamakla kalmayıp; bilgi paylaşımı, psikolojik destek, kültürel etkileşim ve duygusal dayanışmayı da içermektedir. Örneğin, göçmenler topluluk içinde iş bulma süreçlerinde birbirine aracılık etmekte, kira ve barınma konularında rehberlik yapmakta ve acil durumlarda maddi veya manevi destek sunmaktadır. Bu durum, dayanışmayı yalnızca pratik bir ihtiyaç karşılayıcı olmaktan çıkarıp; aynı zamanda psikososyal direnç ve kolektif kimlik inşası için kritik bir mekanizma hâline getirmektedir (Faist, 2000). Dayanışma, göçmenlerin topluluk içindeki güven ilişkilerini güçlendirmekte ve karşılıklı destek ağları aracılığıyla kriz anlarında etkin bir müdahale imkânı sağlamaktadır.

Dayanışma mekanizmalarının bir diğer önemi, kültürel ve toplumsal aidiyetin korunmasıdır. Göçmenler, içinde bulundukları kırılgan koşullar ve hukuki belirsizlikler nedeniyle yalnızca ekonomik ve sosyal açıdan değil, aynı zamanda psikososyal açıdan da tehdit altında bulunmaktadır. Bu durum, onların toplulukları içinde güvene dayalı, kolektif bir yaşam pratiği geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Suriyeli göçmenler, kendi kültürel ve dini pratiklerini sürdürebilecekleri mekânlar ve örgütlenmeler oluşturarak, topluluk içi bağlılığı, sosyal güven duygusunu ve kolektif kimlik bilincini pekiştirmektedir. Cemaatler, dini mekânlar, hemşehri dayanışma dernekleri ve benzeri topluluk odaklı örgütlenmeler, göçmenlerin sosyal, kültürel ve psikososyal bağlarını sürdürmelerine imkân tanımaktadır (Pero, 2007). Bu tür yapılar, bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunları çözmelerine aracılık etmekle kalmayıp, topluluk içinde sosyal sermayenin üretimine ve yeniden üretimine de doğrudan katkı sağlamaktadır.

Suriyeli göçmenlerin hem bireysel hem de kolektif düzeyde deneyimledikleri kırılganlık ve dışlanma koşullarına yanıt olarak geliştirdikleri dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, toplulukların sosyal, ekonomik, kültürel ve psikososyal açıdan sürdürülebilirliğini güvence altına almakta merkezi bir rol oynamaktadır. Hukuki statü eksikliği, ekonomik güvencesizlik, sosyal dışlanma ve toplumsal görünmezlik gibi çok boyutlu kırılganlıklar, göçmenlerin günlük yaşamlarını yönetmelerini zorlaştırmakta ve toplumsal entegrasyon süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, göçmenler kendi iç dayanışma ağlarını kurarak hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalma kapasitelerini artırmakta, temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlamakta ve kriz anlarında birbirlerine aracılık etmektedir. İş bulma süreçlerinde karşılıklı destek, barınma ve kira konularında bilgi paylaşımı, sağık ve eğitim

alanında rehberlik ve acil durumlarda maddi ve manevi destek sağlama gibi pratikler, yalnızca ekonomik veya gündelik yaşamın sürdürülmesine hizmet etmekle kalmayıp, göçmenlerin topluluk içi güven ilişkilerini güçlendirmekte ve kolektif kimlik üretimini desteklemektedir (Erdoğan, 2017).

Sosyal sermaye, bireylerin güvene dayalı ilişkiler aracılığıyla topluluk içinde kaynaklara erişimini mümkün kılan ve toplumsal bağları güçlendiren çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Suriyeli göçmenler açısından sosyal sermaye, resmi destek mekanizmalarının yetersiz veya eksik kaldığı bağlamlarda topluluk dayanışmasını güçlendiren ve yaşam koşullarını iyileştiren stratejik bir araç işlevi görmektedir. Dayanışma ağları, yalnızca ekonomik ve pratik ihtiyaçları karşılamakla sınırlı kalmayıp; topluluk aidiyetini pekiştiren, kolektif kimlik inşasını destekleyen ve bireylerin psikososyal dayanıklılığını artıran çok katmanlı işlevler üstlenmektedir (Grooteart, 2010). Bu bağlamda dayanışma hem bireysel hem de kolektif düzeyde hayatta kalmayı sağlayan temel ve stratejik bir toplumsal araç olarak önem kazanmaktadır. Sosyal sermaye, göçmenlerin karşılaştığı hukuki, ekonomik ve toplumsal kırılğanlıklara karşı koruma sağlayarak toplulukların uzun vadeli dayanıklılığını ve sosyal bütünlüğünü güvence altına almaktadır.

Sosyal Sermaye ve Dayanışma Ağlarının İşlevi: Derinleştirilmiş Analiz

Göçmen topluluklar arasında ortaya çıkan yardımlaşma ve dayanışma pratikleri, göç araştırmalarında sosyal sermaye kavramı çerçevesinde ele alınmakta ve bu bağlamda hem bireysel hem de kolektif hayatta kalma stratejileri çok boyutlu bir biçimde incelenmektedir. Sosyal sermaye, temel olarak bireylerin güven ilişkileri, karşılıklı destek ve topluluk içi bağlar aracılığıyla toplumsal ve ekonomik kaynaklara erişimini sağlayan, aynı zamanda sosyal bağları güçlendiren çok katmanlı bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Göç bağlamında sosyal sermaye, resmi kurumların desteğinin sınırlı veya yetersiz olduğu durumlarda, göçmenlerin kendi toplulukları içinde alternatif sosyal mekanizmalar oluşturarak hem bireysel hem de kolektif hayatta kalma kapasitelerini güçlendirmelerini sağlamaktadır. (Grooteart, 2010). Suriyeli göçmenler açısından sosyal sermaye, yalnızca maddi kaynakların paylaşımı ile sınırlı kalmayıp, toplumsal görünürlüğün sağlanması, psikososyal dayanıklılığın güçlendirilmesi, kolektif kimlik inşasının desteklenmesi ve topluluk aidiyetinin sürdürülmesi gibi kritik işlevleri de içermektedir. Bu bağlamda sosyal sermaye, göçmenlerin hayatını sürdürmesinde temel bir araç olmanın ötesine geçerek, toplulukların uzun vadeli direncini sağlayan, sosyal yapıları yeniden üreten ve toplumsal sürekliliği güvence altına alan stratejik bir kavramsal çerçeve sunmaktadır.

Göçmenler tarafından geliştirilen sosyal ağlar, yalnızca bireysel hayatta kalma stratejilerini desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda kolektif dayanışmayı, toplumsal aidiyeti ve kültürel kimliğin yeniden üretimini mümkün kılan çok katmanlı işlevler taşımaktadır. Bu ağlar, göçmenlerin iş bulma süreçlerinde birbirlerine aracılık etmelerini, kira ve barınma gibi temel konularda bilgi paylaşımını ve acil durumlarda maddi veya manevi destek sağlamalarını mümkün kılmakta, böylece hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalma kapasitesini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu pratikler, yalnızca günlük veya ekonomik ihtiyaçların karşılanması bağlamında anlaşılmamalı; aynı zamanda hukuki belirsizlikler, toplumsal dışlanma ve sosyal izolasyon gibi kırılğanlık koşullarına karşı kolektif bir savunma mekanizması olarak değerlendirilmelidir (Joly, 1996). Sosyal sermaye, bireylerin kısa vadeli yaşam koşullarını iyileştirmekten öte, toplulukların uzun vadeli dayanıklılığını ve sosyal varlığını güvence altına almak için stratejik bir işlev görmektedir. Sosyal ağların işlevi, yalnızca ekonomik veya pratik yardım sağlamakla sınırlı kalmayıp; toplulukların psikososyal bütünlüğünü koruma, kolektif kimliği güçlendirme ve göçmenlerin toplumsal görünürlüğünü artırma gibi çok boyutlu etkileri de kapsamaktadır. Bu ağlar, bireylerin karşılaştığı zorlukları paylaşmalarına, kolektif çözümler geliştirmelerine ve kriz durumlarında hızlı müdahalelerde bulunmalarına imkân tanıyarak topluluk dayanıklılığını pekiştirmektedir. Topluluk içi güvenin tesis edilmesi, bilgi ve deneyim paylaşımı, karşılıklı destek ve dayanışma pratiklerinin örgütlenmesi, göçmenlerin hem sosyal hem de psikolojik olarak güçlenmesini sağlayan temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Kültürel ve dini boyut, sosyal sermayenin işlevsel bir uzantısı olarak göçmen toplulukları açısından özel bir önem taşımakta ve dayanışma ağlarının çok katmanlı yapısını güçlendirmektedir. Cemaatler, dini mekânlar, hemşehri dernekleri ve diğer topluluk odaklı örgütlenmeler, göçmenlerin bir araya gelmesini sağlayarak hem topluluk aidiyetini hem de bireyler arasındaki güven duygusunu pekiştirmekte ve kültürel kimliklerin sürdürülmesini mümkün kılmaktadır (Löffler, 2010). Bu tür mekânlar, yalnızca ibadet edilen veya ritüel gerçekleştirilen alanlar olmanın ötesinde, bilgi ve deneyim paylaşımının, sosyal destek ağlarının ve kolektif dayanışma pratiklerinin organize edildiği merkezi platformlar olarak işlev görmektedir. Göçmenler açısından bu yapılar, sosyal izolasyonu azaltmakta, topluluk bağlarını güçlendirmekte ve bireysel veya ailevi sorunlara kolektif çözümler geliştirme imkânı sunmaktadır (Faist, 2000). Kültürel ve dini alanlar, göçmenlerin kimliklerini yeniden üretmelerine, kültürel değerlerini

korumalarına ve topluluk içi normları sürdürmelerine imkân tanımakta; dayanışma ağlarının hem sembolik hem de işlevsel boyutlarını görünür kılmakta ve topluluk içi sosyal bağların güçlenmesine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Sosyal sermayenin işlevselliği, göçmenlerin yaşam deneyimlerinde yalnızca ekonomik veya pratik boyutlarla sınırlı kalmayıp, psikososyal ve toplumsal direnç mekanizmalarının güçlendirilmesinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Suriyeli göçmenler, Türkiye’de karşılaştıkları ekonomik güvencesizlik, düşük ücretli ve kayıt dışı istihdam, yasal statü eksikliği, eğitim ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi çok boyutlu kırılganlıklarla yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu kırılganlıklar, bireylerin yalnızca günlük yaşamlarını yönetmelerini zorlaştırmakla kalmayıp, toplumsal marjinalleşme, dışlanma ve psikolojik stres süreçlerini de derinleştirmektedir. Bu bağlamda sosyal ağlar ve topluluk içi dayanışma mekanizmaları, göçmenler için yalnızca pratik destek sağlayan araçlar olmaktan öte, adeta bir koruma kalkını işlevi görmektedir. Sosyal ağlar aracılığıyla göçmenler, karşılaştıkları ekonomik, hukuki ve toplumsal zorlukları kolektif biçimde ele almakta, kriz durumlarında hızlı ve etkili müdahalelerde bulunmakta, kaynak ve bilgi paylaşımında bulunarak hayatta kalma kapasitesini artırmaktadır. Aynı zamanda bu mekanizmalar, bireysel deneyimlerin ötesine geçerek kolektif kimlik inşasına katkı sağlamakta, topluluk içi aidiyet duygusunu güçlendirmekte ve göçmenlerin toplum içindeki görünürlüğünü artırmaktadır (Joly, 1996).

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, Suriyeli göçmenlerin geliştirdiği dayanışma pratikleri, topluluklarının sosyal ve kültürel dokusunun sürekliliğini güvence altına almakta ve toplumsal uyum süreçlerinde kritik bir rol üstlenmektedir. Bu pratikler, göçmenlerin mevcut kırılgan koşullar karşısında direncini artırmakla kalmayıp, topluluklarının uzun vadeli varlığını ve sosyal bütünleşmesini güvence altına alan bir stratejik mekanizma olarak işlev görmektedir. Dayanışma ağları, göçmenler için hem hayatta kalma hem de toplumsal kimlik inşası açısından merkezi bir araç olarak işlev görmektedir; ekonomik, kültürel ve psikososyal boyutları bir araya getirerek, göç olgusunun çok katmanlı yapısını daha bütüncül bir biçimde anlamamıza olanak tanımaktadır. Sosyal sermaye ve dayanışma ağları, Suriyeli göçmenlerin hem bireysel hem de topluluk düzeyinde karşılaştıkları kırılganlık koşullarına yanıt geliştirmelerini sağlayan temel mekanizmalar olarak öne çıkmaktadır. Bu mekanizmalar, göçmenlerin toplumsal görünürlük kazanmasını, psikososyal direnç geliştirmesini, kolektif kimlik ve aidiyet duygusunu sürdürmesini mümkün kılmakta; göç olgusunu anlamada merkezi bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Böylece sosyal sermaye, dayanışma ve kolektif pratikler, yalnızca hayatta kalma değil, aynı zamanda topluluk dayanıklılığı, kimlik üretimi, kültürel süreklilik ve toplumsal bütünleşme açısından stratejik ve çok boyutlu bir analiz nesnesi olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç

Bu çalışma, Suriyeli göçmenler bağlamında gelişen dayanışma ve yardımlaşma pratiklerinin kavramsal bir analizini sunmakta ve bu mekanizmaların göç olgusunun çok boyutlu doğasındaki işlevini kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Analiz, göçmenlerin hukuki statüden yoksun olmaları, ekonomik güvencesizlik, toplumsal dışlanma ve görünmezlik süreçleri gibi kırılganlıklarla karşı karşıya kaldıklarını ve bu koşulların topluluk içi dayanışma mekanizmalarını geliştirmede belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir. Suriyeli göçmenler, resmî kurumların sınırlı müdahaleleri ve sosyal hizmetlerdeki eksiklikler karşısında kendi toplulukları içerisinde sosyal sermaye üretmekte ve bu sermayeyi ekonomik, sosyal ve psikososyal alanlarda hayatta kalma stratejisi olarak etkin bir biçimde kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, dayanışma ve yardımlaşma pratikleri yalnızca bireysel yaşam koşullarını iyileştirmekle sınırlı kalmayıp, toplulukların kolektif dayanıklılığını güçlendiren stratejik bir sosyal mekanizma olarak ön plana çıkmaktadır.

Dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, göçmenlerin sadece günlük ve bireysel ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda kolektif kimlik üretimi ve topluluk aidiyetinin sürdürülmesinde kritik bir rol üstlenmektedir. Suriyeli göçmenler, iş bulma, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel alanlarda birbirlerine aracılık etmekte, bilgi ve deneyim paylaşımı yoluyla topluluk dayanışmasını güçlendirmektedir. Bu mekanizmalar, göçmenlerin sosyal görünürlük kazanmalarını sağlamakta ve toplumsal uyum süreçlerinde etkin bir özne olarak konumlanmalarına imkân tanımaktadır (Joly, 1996). Böylece dayanışma, göçmenlerin toplumsal varoluşlarını sürdürebilmeleri açısından pratik bir ihtiyaç karşılayıcı olmanın ötesinde, sosyal ve kültürel bir strateji olarak, bireysel hayatta kalmanın ve kolektif dayanışmanın temel bir aracı hâline gelmektedir.

Kültürel ve dini boyutlar, dayanışma mekanizmalarının işlevselliğinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Cemaatler, dini mekânlar ve hemşehri dayanışma ağları, göçmenlerin hem sosyal sermaye üretmesini hem de kültürel kimliklerini korumasını mümkün kılmaktadır (Löffler, 2010). Bu tür yapılar, yalnızca ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına aracılık etmekle kalmayıp; aynı zamanda bireysel izolasyonu azaltmak, topluluk bağlarını güçlendirmek ve kolektif çözümler geliştirmek açısından kritik öneme sahiptir. Dini ve kültürel dayanışma

mekanizmaları, göçmenlerin psikososyal dayanıklılığını artırmakta, toplumsal bütünleşmeyi desteklemekte ve göçmenlerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, dayanışma ağları bireylerin hayatta kalmasını sağlamakla kalmayıp, toplumsal aidiyet, kimlik inşası ve kültürel sürekliliğin korunmasında da stratejik bir işlev görmektedir (Faist, 2000).

Kavramsal açıdan değerlendirildiğinde, Suriyeli göçmenlerin geliştirdiği dayanışma ve yardımlaşma pratikleri, göç olgusunun yalnızca hukuki ve ekonomik boyutlarıyla açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Bu mekanizmalar, göçmenlerin kırılganlık koşullarına karşı kolektif direnç üretmesini sağlamakta; toplulukların sosyal bağlarını güçlendirmekte ve göçmenlerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri için stratejik bir çerçeve sunmaktadır (Joly, 1996). Dolayısıyla dayanışma, sosyal sermaye üretimi, psikososyal destek ve kolektif kimlik inşası gibi çok katmanlı işlevleri bir arada barındırmakta ve göçmenlerin hem bireysel hem de topluluk düzeyinde hayatta kalmalarını mümkün kılmaktadır.

Son olarak, bu çalışma dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarının, göçmenlerin yaşam deneyimlerini anlamada kritik bir kavramsal araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Sosyal sermaye ve kültürel bağların oluşturduğu kolektif dayanışma, göçmenlerin mevcut kırılgan koşullar karşısında direncini artırmakla kalmayıp, topluluklarının uzun vadeli varlığını, toplumsal entegrasyonunu ve görünürlüğünü güvence altına alan stratejik bir sosyal yapı olarak işlev görmektedir. Bu yönüyle Suriyeli göçmenlerin deneyimleri, göç araştırmalarında dayanışma, yardımlaşma ve sosyal sermaye kavramlarının önemini vurgulayan kritik bir örnek teşkil etmektedir.

DESTEK VE TEŞEKKÜR BEYANI

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahrenholz, B. (2017). Erstsprache – Zweitsprache – Fremdsprache – Mehrsprachigkeit. In B. Ahrenholz und I. Oomen-Welke (Hrsg.). Deutsch als Zweitsprache. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, 3-20.
- Akpınar, T. (2019). Türkiye'ye Yönelik Düzensiz Göçler ve Göçmenlerin İnşaat Sektöründe Enformel İstihdamı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Ankara.
- Altuntaş, M. (2020). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Entegrasyon Süreci Boyunca Karşılaştığı Sorunlar: Kocaeli Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Yalova.
- Castles, S., ve Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
- Collier, P. (2018). Asylpolitik neu denken. Vorschläge für ein gescheitertes System. In: Ursula Bitzegeio; Frank Decker; Sandra Fischer, et al. (Hrsg.): Flucht, Transit, Asyl. Interdisziplinäre Perspektiven auf ein europäisches Versprechen. Bonn: Dietz, S. 35–43.
- Erdogan, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. Murat. (2017) 6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği. Araştırma. İstanbul: Mülteciler Derneği.
- Gürsoy, M. (2019). Göç ve Kentleşme Bağlamında Suç. İstanbul: Gece Akademi Yayınları.
- Grootaert, C. (2010), "Sosyal Sermaye: Kayıp Halka?", Sosyal Sermaye – Kuram, Uygulama, Eleştiri-, Derleyenler: M.Murat ŞAHİN ve A.Zeki ÜNAL, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Hemmer, S. (2017). Integration von Flüchtlingen durch zivilgesellschaftliches Engagement auf der Grundlage sozialer Nachhaltigkeit. Technische Universität Kaiserslautern. Yüksek Lisans Tezi. Kaiserslautern.
- Hoßmann, I., ve Karsch, M. (2011). Germany's Integration Politics. Berlin-Institut für Bevölkerung und

Entwicklung. Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung. Berlin.

Joly, D. (1996). Haven or Hell? Asylum Policies and Refugees in Europe. Macmillan Press Ltd.

Löffler, B. (2010). Integration in Deutschland: Zwischen Assimilation und Multikulturalismus. Wissenschaftsverlag. Oldenbourg.

Pero, D. (2007). Migrants and the politics of governance. The case of Barcelona. Social Anthropology. 15(3), 271-286.

Saggar, S., Somerville, W., Ford, R. ve Sobolewska, M. (2012). The impacts of migration on social cohesion and integration: Final report. Migration Advisory Committee.

Stewart, E. ve Mulvey, G. (2014). Seeking safety beyond refuge: The Impact Of Immigration And Citizenship Policy Upon Refugees In The UK. Journal of Ethnic and Migration Studies. 40(7). 1023- 1039.

Varela, C. Maria do Mar ve Mecheril, Paul (2010). Grenze und Bewegung. Migrationswissenschaftliche Klärungen. In P. Mecheril / M. Castro Varela / I. Dirim / A. Kalpaka / C. Melter (Hrsg.), Bachelor/Master: Migrationspädagogik. Weinheim/Basel: Beltz, SS.23-53.